

Шаноўны Расціслаў Стэфановіч!

Сардэчна вітаю Вас з Браціславы, са сталіцы Славацкай Рэспублікі, і калі я пішу Вам гэтыя радкі, то пад словам “сардэчна” я маю на ўвазе перадусім тое, што Ваш лёс прыпаў мне да сэрца. Я баюся за Вас і хачу, каб Вы ведалі, што ў Вашым наймаверна цяжкім і няпэўным жыццёвым становішчы ані я, ані многія мае суайчыннікі пра Вас не забылі. Вы не самотны, хоць так, магчыма, на першы погляд у турэмнай камеры выглядае. Я вельмі цаню Вашу адвагу і рашэнне добраахвотна ўключыцца ў дзейнасць Каардынацыйнай Рады грамадскіх пратэстаў у Беларусі. Прадэмакратычныя дэманстрацыі ў Мінску і іншых гарадах я лічу адной з найважнейшых падзей у свеце ў 2020 годзе, і веру, што яны вытрываюць.

Я ўяўляю, што Вы зазнаеце як грамадзянін, але галоўнае як муж і бацька. У мяне самога трое дзяцей: Максім (10 гадоў), Дыта (5) і Дальма (3). Досыць мне застацца без іх хоць адзін дзень, а барані божа тыдзень, і іх мне ўжо не стае як нічога іншага на свеце. Вы без дзяцей ужо доўгія месяцы, найдаўжэй у Вашым жыцці. Яны і Ваша жонка добра ведаюць, што Вас пераследуюць несправядліва, не па праву, і – як і я – перакананыя ў Вашай невінаватасці. Вашае абвінавачанне ілжывае, і некалі Вы дачакаецеся справядлівасці.

На жаль, маніпуляцыі і падман у сувязі з выбарамі робяцца звычайнай з’явай нават у такіх старых дэмакратыях, як ЗША. І мы ў Славакіі, дзе мы маем свабоду (толькі? ужо?) трыццаць гадоў, штодня цяжка працуем дзеля ўмацавання грамадзянскай супольнасці і датрымання правоў чалавека для ўсіх без выключэнняў. Але ў адрозненне ад Беларусі гэта праблема з дэмакратыяй, а не з аўтакратыяй ці нават дыктатурай. Тым больш мяне абурала, калі я чытаю, што ў Вашай краіне плануюць правядзенне чэмпіяната свету па хакеі. Я не магу ўявіць, як краіна, дзе памерла як мінімум некалькі дэманстрантаў, а 30 000 было арыштавана, можа арганізаваць спартыўны чэмпіянат! Менавіта такія рашэнні падрываюць давер еўрапейцаў у каштоўнасці заходняй дэмакратыі. Я веру, што замежжа такія маніпуляцыі і прапаганду Лукашэнку не дазваляць.

І маскоўскі Крэмль, на жаль, надалей думае, што ўтрымліваць суседзяў Расійскай Федэрацыі пад кантролем – гэта нармальна. І мая радзіма, Чэхаславакія, мела з гэтым багаты досвед, які дасягнуў піку падчас ваеннай акупацыі 1968 года. Расійская гісторыя – каланіяльная. Як напісаў гісторык Аляксандр Эткінд, расійскія ўладары амаль унікальныя ў тым, што да ўласных грамадзян ставіліся гэтаксама дрэнна, як іншыя дзяржавы да калоній. І да суседзяў таксама. Гэты жахлівы, непрымальны падыход захаваўся дагэтуль.

І мы ў Славакіі пасля забойства інвестыгатыўнага журналіста Яна Куц’яка і яго нарачонай Марціны Кушніравай зазналі масавыя дэманстрацыі, якія доўжыліся 18 месяцаў і праходзілі ў 50 гарадах, мястэчках і вёсках па ўсёй Славакіі. Дэманстрацыі далі плён: у адстаўку сышлі кіраўнік паліцыі, старшыня ўраду і міністр унутраных спраў. Але ці гэтых вынікаў пратэстаў было сапраўды дастаткова? Не. Пасля парламенцкіх выбараў да ўлады зноў прыйшлі папулісты і дэмагогі – хоць іншыя, чым да таго, але не нашмат лепшыя. Многія, можа, і горшыя. Насуперак гэтаму, пратэст меў вялікі сэнс, таму што грамадзяне сталіся нашмат больш уважлівыя да “самадзейнасці” ўрадоўцаў, больш чуйныя да карупцыі і несправядлівасці. Будаванне дэмакратыі – неймаверна працаёмкая, павольная і цяжкая справа. Але насуперак усім цяжкасцям гэта варта таго, бо гэтая сістэма намнога лепшая, чым дыктатура, якую я яшчэ ненадоўга паспеў зазнаць у дзяцінстве. І дзякуючы Вам на цяжкі шлях да свабоды нарэшце рушыла і Ваша Беларусь.

Думаючы пра Вас, дарагі Расціслаў, я ўспомніў кнігу “Лісты з гулагу”, у англійскім арыгінале “Just send me word”, якую напісаў Арланда Файджэс. Гэта рэальная гісторыя пра каханне і выжыванне ў савецкім лагеры для палонных. Героі кнігі – Леў і Святлана. На чатырнаццаць гадоў іх раздзяліла вайна і несправядлівае зняволенне Ільва ў гулагу. Нягледзячы на гэта, пары ўдалося перадаць адно аднаму тысячы цыдулак, лісткоў і лістоў, з якіх многія захаваліся, і гісторык Файджэс склаў з іх незабыўны аповед.

Я выбраў для Вас адзін урывак, мой самы ўлюбёны, дзе Света піша Ільву і ў якім спаўна выражана самае цудоўнае і важнае з усіх чалавечых пачуццяў: “Я нават не ведаю, што б табе напісаць.

Тое, што мне цябе нестася? Але ж Ты гэта ведаеш і сам. У мяне адчуванне, што я знаходжуся па-за часам, што чакаю пачатку свайго жыцця, быццам бы гэта быў толькі часовы перапынак. Што б я ні рабіла, мне здаецца гэта толькі таптаннем на месцы. Забіваннем часу. Я ведаю, што гэта не добра. Свядомая або абьякавая пасіўнасць не годныя моцнага чалавека. Гэта і фатальная памылка, бо страчаны час ніколі не вярнуць. Я мушу жыць, не толькі чакаць. Бо калі чаканне скончыцца, я магу апынуцца ў такой сітуацыі, што не здолею пабудаваць для нас супольнае жыццё. Я заўжды гэтага баялася – што кахання недастаткова. Чалавек мусіць быць здольны кахаць, але таксама жыць разам і жыць у гэтым свеце, які праўдападобна назаўжды застанецца жорсткім. Але мне здаецца, што насуперак бегу часу я не станаўлюся ні мацнейшай, ні разумнейшай... У канцавым выніку мы больш шчаслівыя, чым многія іншыя – больш шчаслівыя за тых, хто зусім не пазнае кахання або хто не ў стане яго знайсці. Спадзяюся, што гэта мае сэнс...”

Для мяне гэта мае сэнс, гэтаксама як для мяне мае глыбокі сэнс Ваша праца і Ваша змаганне за больш справядлівую і свабодную Беларусь. Ваша радзіма, а таксама ўся Еўропа і свет патрабуюць адважных людзей, як Вы.

Трымаю Вам кулакі і веру, што неўзабаве мы спаткаемся ў Браціславе або ў Мінску.

З сяброўскім прывітаннем,

Міхал Гворэцкі

Міхал Гворэцкі (нар. 1976)

славацкі пісьменнік, публіцыст і перакладчык.

Міхал Гворэцкі нарадзіўся ў Браціславе, дзе скончыў гімназію, а пазней паехаў вывучаць эстэтыку ва Універсітэт Канстанціна Філософа ў Нітру. Пасля семестра займаўся крэатыўным пісьмом ва Універсітэце ў Аёва-Сіці ў ЗША (2004). Доўга быў на вольных хлябах, напрыклад, працаваў на прагулачым караблі на Дунаі (гл. яго раман “Дунай у Амерыцы”). У 2000–2003 гг. суарганізаваў у Браціславе музычны фестываль “Wilsonic”; з 2014 года працуе ў браціслаўскі Гётэ-інстытуце.

Пра рэзананс яго твораў за мяжой сведчаць таксама аўтарскія стыпендыі ў Вене (Квартал музеяў), Берліне (Літаратурны калоквіум), Мюнхене (Гётэ-інстытут) і ЗША (міжнародная пісьменніцкая праграма). Ён рэгулярна публікуецца ў шэрагу газет і часопісаў у Славакіі і Чэхіі.

Міхал Гворэцкі – аўтар апавяданняў і раманаў; яго празаічныя творы адаптуюцца для кіно і тэатральных пастацовак, пісьменнік спрабаваў пісаць і драматургію. П’есы па водле яго рамана “Плюш” ставіліся ў трох тэатрах – браціслаўскім тэатры “Aréna”, гановверскім “Schauspielhaus” і пражскім Тэатры “Na zábradlí”. Гворэцкі таксама займаецца публіцыстычнай, перакладае мастацкія тэксты з нямецкай і англійскай моваў (Джэк Вомак, Марцін Полак і інш.). У сваю чаргу, ягоныя творы перакладзеныя прынамсі на дзясяткаў замежных моваў, у тым ліку апавяданне “Апошняя перамога гіпермаркетаў” друкавалася па-беларуску.

Міхал Гворэцкі

Расціслаў Стэфановіч

Расціслаў Стэфановіч (32 гады)

архітэктар і дызайнер інтэр’ераў, гулец мінскай каманды “Мінскія Зубры” па амерыканскім футболе, у складзе якой станавіўся прызёрам некалькіх чэмпіянатаў. У сярэдзіне жніўня сам падаў заяўку на сяброўства ў Каардынацыйнай Радзе і стаў сябрам яе пашыранага складу. 28 верасня не вярнуўся дадому, пазней высветлілася, што быў затрыманы і брутальна збіты. Абвінавачваецца ў падрыхтоўцы масавых беспарадкаў. Мае жонку і дваіх дзяцей 5 і 7 гадоў.